

Особености на авторскоправната закрила на фотографии

Characteristics of Copyright Protection for Photographs

Цветанка Паунова¹

SUMMARY

This study explores specific aspects of granting copyright protection to photographs. The analysis covers the main international instruments in the field, including the Berne Convention, the Universal Convention, and the TRIPS Agreement, as well as EU law, notably Directive 2006/116/ EC. It also examines differences between national legal systems particularly Continental and Anglo-Saxon, alongside the regulation of photographs under the Bulgarian Copyright and Neighbouring Rights Act. The study examines the criteria for granting protection and the legal regime governing photographs in different legal contexts. It pays special attention to the concept of originality as a unified, supra-national normative criterion for distinguishing between photographic works entitled to copyright protection and other photographs. The analysis compares the understanding of originality in the Anglo-Saxon and Continental legal systems. In addition, it covers various models for granting protection to photographs, including non-original photographs, and analyses the conditions under which arises the legal protection under the Bulgarian Copyright and Neighbouring Rights Act. Finally, the study summarises the characteristics of photographic works that enjoy copyright protection in Bulgaria.

¹ Цветанка Паунова, докторант към катедра „Частноправни науки“, ЮФ, УНСС, e-mail: cvetanka.paunova@gmail.com, България (Tsvetanka Paunova, Doctoral Candidate, Department of Private Law, Faculty of Law, University of National and World Economy, e-mail: cvetanka.paunova@gmail.com, Bulgaria).

KEY WORDS

Photography; Copyright; Copyright Protection; Originality

Фотографията е едновременно наука (технологично решение) и изкуство. Тези две нейни начала са неразривно свързани през забележителното ѝ развитие от заместител на умението на ръката² до независима форма на творчество³. Това разкрива двойствената природа на фотографията. От една страна, тя е точен процес на предаване, „улавяне“ на действителността чрез обектива на апарата и нейното „записване“ посредством светлина⁴, а от друга, може да бъде изкуство, което отразява перспективата на автора, неговите композиционни решения, призма за действителността и око за детайлите. Тя е „разказът“ на фотографа за реалността през неговите очи. Именно тези специфики на обекта, насложени върху механичната опосреденост на създаването му, очертават предизвикателствата пред нормативната уредба и предопределят многообразието от законодателни разрешения при предоставяне на авторскоправна закрила.

I. Международноправна закрила

Различните правни системи възприемат определен подход за предоставяне на авторска закрила на фотографиите. Съответните законодателни решения обуславят и нетипичната международна уредба и подвеждането на фотографията под отделен режим (спрямо другите авторски произведения) в международното право. Норми, които съдържат правила за особено регулиране, присъстват в основни международни актове, Конвенцията за закрила на литературните и художествени произведения (Бернската конвенция, по името на града, в който е подписана

² Историята на изобретяването на фотографията е свързана с технологията на *camera obscura* и *camera lucida*. *Camera obscura*, позната още от времето на Аристотел като стая, в която може да влезе човек, принцип, използван векове по-късно – кутия с леща в единия край, а в другия, с матирано или шлифовано стъкло. *Camera lucida* е изобретение, патентовано през 1806 г. от химика Уилям Хайд Уолстън, което използва мощна стъклена призма на нивото на очите, която позволява при рисуване да се вижда обекта върху повърхността под *camera lucida*.

³ В. Newhall. *The history of photography*. Boston, New York, Toronto, Bulfinch Press/Little, Brown and Company, 1982, p. 8.

⁴ От старогръцки „светлина“ (*φως*) и „пиша“ (*γραφω*).

на 09.09.1886 г.⁵), Универсалната конвенция за авторското право (подписана в Женева, Швейцария на 06.09.1952 г., в сила от 1955 г.⁶), Споразумението за свързаните с търговията аспекти на правата върху интелектуалната собственост (Споразумението ТРИПС). Неговата институционална рамка е заложена в т.нар. Маракешко споразумение за създаване на Световната търговска организация, подписано на 15.04.1994 г.⁷).

1. Бернската конвенция

Началото на международната авторскоправна закрила се поставя от двустранни договори⁸, които, макар и да прокламират закрила на правата на авторите, се оказват недостатъчни за обезпечаването ѝ в интернационален план. Постепенно се очертава необходимостта от изготвяне и сключване на международен акт между множество държави, който да гарантира предоставянето на приравнена на националната закрила за произведения на автори от договарящите страни. Така се стига до подписването на Конвенцията, която закриля литературните и художествени произведения. Уредбата на творбите на фотографията в Бернската конвенция се въвежда с нейната втора⁹ ревизия, подписана в Берлин на 13.11.1908 г.¹⁰ В чл. 3 е въведено приложението на Конвенцията за фо-

⁵ Подписана е в Берн от десет държави, включително Белгия, Франция, Германия, Хаити, Италия, Либерия, Испания, Швейцария, Тунис и Обединеното кралство и е ратифицирана на 05.09.1887 г. от тях без Либерия, която го прави на 16.10.1908 г. За Обединеното кралство голяма част от разпоредбите започват да се прилагат едва през 1988 г., поради различията на нормативната уредба си с тази на другите страни и невъзможността да прилага някои от нормите. [online] https://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/ShowResults?start_year=ANY&end_year=ANY&search_what=C&code=ALL&treaty_id=15[access 24.01.2026].

⁶ България ратифицира с Указ № 2944 от 26.12.1974 г. на ДС на НРБ – ДВ, бр. 1 от 03.01.1975 г., издаден от МКТ, обн., ДВ, бр. 44 от 27.05.2005 г., в сила от 07.06.1975 г.

⁷ Българското Народно събрание ратифицира на 24.10.1996 г. Протокола за присъединяването към Маракешкото споразумение за създаване на Световната търговска организация (обн., ДВ, бр. 93 от 01.11.1996 г.), като съгласно чл. 2, б. „в“ се ратифицира и приложение 1В „Споразумение за свързаните с търговията аспекти на правата върху интелектуалната собственост“.

⁸ Началото на международната авторскоправна договорна закрила е поставено от двустранните договори между Кралство Прусия и отделните държави от Германския съюз. Договорите са сключени по пруска инициатива в периода 1827 – 1829 г. Общо са тридесет и два на брой и осигуряват закрила на авторските права между Прусия и съответната германска държава.

⁹ Първата ревизия на Конвенцията е подписана на 4 май 1896 г. в Париж.

¹⁰ Берлинският акт на Конвенцията е подписан от петнадесет държави, между които Белгия, Дания, Франция, Германия, Италия, Япония, Либерия, Люксембург, Монако, Норвегия, Испания, Швеция, Швейцария, Тунис и Обединеното кралство.

тографските произведения. По отношение на времетраенето на закрилата за тях¹¹ е предвидено изключение. Срокът се урежда от законодателството на страната, в която се търси закрилата, като не трябва да надвишава този, определен в страната на произход на произведението¹². Всъщност времетраенето на минималната закрила за произведенията на фотографията е оставено на съответното национално законодателство, докато за другите авторски творби той е точно определен – животът на автора и петдесет години след неговата смърт.

Правилата за фотографските произведения и тяхната закрила се запазват и в редакцията на Римския акт на Конвенцията от 02.06.1928 г., като от значение в ревизията е чл. 14, ал. 2. В текста закрилата на кинематографичните продукции с оригинален характер е приравнена на литературните или художествени произведения, но при липса на такъв, те се ползват от режима на фотографските произведения. Не само фотографските творби са подведени под различен режим на закрила спрямо останалите художествени произведения, но и той се прилага към уредбата на обектите, в които не се открива оригиналност. Аналогията, приложена в текста на Конвенцията, е отражение на възприятието за фотографията в началото на ХХ век. Все пак, ролята ѝ на произведение не може да бъде игнорирана и тя получава закрила, като се причислява към художествените произведения в чл. 2 на Брюкселския акт на Конвенцията, подписан на 26.06.1948 г. Срокът на закрила продължава да се урежда от закона на страната, в която се претендира и не може да надвишава този, определен в страната на произход на произведението¹³. Минималният срок на конвенционална закрила по отношение на фотографските произведения се закрепва със Стокхолмския акт на Конвенцията, подписан на 14.07.1967 г. Съгласно неговия чл. 7, ал. 4 срокът на закрила за произведенията на фотографията¹⁴ се определя от страните в съюза, доколкото те се закрилят, но трябва да е поне до двадесет и пет години от създаването им. Този срок се запазва и в Парижкия акт на Конвенцията, подписан на 24.07.1971 г., в неговия чл. 7, ал. 4, докато общия срок продължава да обхваща периода до смъртта на автора и петдесет години след това (чл. 7, ал. 1).

2. Универсалната конвенция за авторското право

Един от основните принципи на Бернската конвенция е този за пораждане и предоставяне на авторскоправна закрила във всяка страна, приела приложението на Конвенцията, без други формални изисквания. Заложеното конвенционално условие затруднява присъединяването на

¹¹ Редом със създадените по начин, аналогичен на фотографския, разпространените постмортем, анонимните и творбите под псевдоним.

¹² Член 7, ал. 3, редакция от 1908 г.

¹³ Чл. 7, ал. 3, редакция на текста от Брюкселския акт.

¹⁴ Редом с произведенията на приложното изкуство.

определени държави към редакциите на Бернската конвенция, което довежда до приемане на още един международен акт за авторските права – **Универсалната конвенция за авторското право**¹⁵. Замислена като алтернатива на Бернската, Универсалната конвенция още с подписването ѝ през 1952 г., прогласява, че правилата ѝ са основани на намерението за осигуряване на закрила на литературните, научните и художествените произведения чрез единна система за участващите страни¹⁶. Чрез Универсалната конвенция се предоставя закрила на литературни, научни и художествени произведения като писмени, музикални, драматични и кинематографични, както и върху произведения на живописца, графиката и скулптурата. Закрилата на фотографските творби е уредена още с текста от 1952 г., като отново е поставена под особен, спрямо другите произведения, режим. Предвидената уредба не търпи изменения¹⁷ и с ревизията на Конвенция от 24.07.1971 г., подписана в Париж, Франция, в сила от 10.07.1974 г. Текстовете от 1952 г. и от 1971 г. установяват еднакъв режим на закрила на фотографските произведения¹⁸, съобразен с особеностите на националното законодателство. Срокът на закрила не може да бъде по-кратък от десет години, докато за другите произведения (с изключение на фотографските и тези на приложното изкуство) е предвидена закрила, обхващаща живота на автора и двадесет и пет години след неговата смърт, или двадесет и пет години, изчислени от първото публикуване.

И в Бернската и в Универсалната конвенция фотографските творби са подчинени на отделен от останалите произведения режим (редом с произведенията на приложното изкуство). Двете конвенции оставят на страните по тях да определят уредбата на фотографиите, единствено предвиждайки минимално времетраене на правото, но само по отношение на тези фотографии, които се ползват от закрила в дадената страна. Ако фотографията изобщо се закриля, и двата международни акта съз-

¹⁵ Относно формалните изисквания, които съществуват в законодателствата на отделните държави, разрешение е потърсено чрез чл. III на Универсалната конвенция за авторското право. Според него всяка договаряща страна, чието национално законодателство изисква да бъдат изпълнени дадени формалности като условие за закрила на авторското право (напр. депозиране, регистрация, вписване, нотариална заверка, заплащане на такси и др.) е длъжна да ги счита за изпълнени, когато произведението, ползващо се със закрила по смисъла на Конвенцията, е първоначално публикувано извън страната и авторът не е неин гражданин. Условието на чл. III, т. 1 е при първата публикация, извършена с разрешението на автора, върху всички екземпляри да е посочен знакът ©, носителят на правата и годината на публикуване, по начин и на място, които да показват ясно, че авторското право е защитено.

¹⁶ Преамбюл на Универсалната конвенция за авторското право.

¹⁷ Универсалната конвенция в редакциите от 1952 и 1971 г. [online] <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/universal-copyright-convention-appendix-declaration-relating-article-xvii-and-resolution-concerning> [access 24.01.2026].

¹⁸ Универсалната конвенция се прилага и в двете редакции.

дават условия за осезаемо по-кратък срок на правата: двадесет и пет години от създаването, съгласно Бернската конвенция (при общ срок на минимална закрила, обхващащ живота на автора и петдесет години след неговата смърт) и не по-кратък от десет години, съгласно Универсалната конвенция (при общ срок – живота на автора и двадесет и пет години след неговата смърт).

3. Споразумението ТРИПС

На 15.04.1994 г. се подписва т.нар. **Маракешко споразумение** за създаване на **Световната търговска организация (СТО)**, която започва ефективно осъществяване на дейност от 01.01.1995 г. Всички държави от СТО подписват и Споразумение за свързаните с търговията аспекти на правата върху интелектуалната собственост (Споразумението ТРИПС¹⁹). Подписването на Споразумението е част от изискванията за членство в СТО, като институционалната рамка на ТРИПС е заложена в Маракешкото споразумение. То регламентира създаването на Съвета по ТРИПС като част от структурата на СТО, чл. IV, т. 5 и 6. Във връзка с правата на интелектуална собственост ТРИПС урежда третиране съгласно принципа на „най-облагодетелствана нация“. Това предвижда, че всяко предимство, полза, привилегия или имунитет, предоставени от дадена страна на физическите и юридическите лица на друга, следва незабавно и безусловно да се предоставят и на физическите и юридическите лица на всички останали страни по Споразумението²⁰. Относно действието на международните конвенции, уреждащи интелектуалната собственост, Споразумението изрично прогласява приложение на определени техни норми по отношение на закриляните от него обекти²¹. Съгласно чл. 9, ал. 1 от ТРИПС страните спазват чл. 1 до 21 от Бернската

¹⁹ Съкращението ТРИПС идва от английското наименование на Споразумението – Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights – TRIPS.

²⁰ Възможните изключения са изрично изброени. Те обхващат произтичащи от международни споразумения за правна помощ или за правоприлагане от общ характер, които не се ограничават със закрилата на интелектуалната собственост; разрешени в съответствие с разпоредбите на Бернската (1971 г.) или Римската конвенция, съгласно които предоставеното третиране да бъде функция не на националното, а на предоставяно в друга страна или т.нар. принцип на взаимност; относно правата на артистите-изпълнители, продуцентите на звукозаписи и излъчващите организации, които не попадат под разпоредбите на Споразумението ТРИПС; произтичащи от международни споразумения за закрила на интелектуалната собственост, влезли в сила преди Споразумението за СТО, при условие, че за тези споразумения е уведомен Съветът по ТРИПС и те не представляват произволна или неоправдана дискриминация срещу лица от други страни, членки.

²¹ На Парижката конвенция за закрила на индустриалната собственост; на Бернската конвенция; на Международната конвенция за закрила на артистите-изпълнители, продуцентите на звукозаписи и излъчващите организации (Римска конвенция); на Споразумението относно интелектуалната собственост върху интегралните схеми.

конвенция (1971 г.) при осигуряване закрилата на авторското право и сродните му права. Съответно разгледаните разпоредби от Бернската конвенция се прилагат по отношение на фотографските произведения. Споразумението ТРИПС изрично извежда фотографиите от предвиденото в него времетраене на закрила на произведенията. Текстът на чл. 12 от ТРИПС урежда минималната продължителност на закрилата при срок, различен от принципа за продължителността на живота на автора²², но извън приложното поле на члена остават творбите на фотографията и на приложното изкуство. За фотографските произведения се прилага по-краткото времетраене на закрилата по чл. 7, ал. 4 от Бернската конвенция. Така, в трети международен акт са въведени особени правила за фотографиите и по-кратък срок на закрила на правата.

II. Закрила в правото на ЕС

Правото на Европейския съюз (ЕС) се стреми към хармонизация в областта на интелектуалната собственост и авторското право в частност, за да се гарантира свободното движение на услуги и стоки, които съдържат или са базирани на интелектуална собственост²³. Съображение 16 от преамбюла на **Директива 2006/116/ЕО на Европейския парламент и Съвета от 12 декември 2006 г. за срока за закрила на авторското право и някои сродни права** отчита, че закрилата на фотографиите в държавите членки е предмет на различни режими. Посоченият текст по същество повтаря този на съображение 17 от преамбюла на отменената от Директива 2006/116/ЕО Директива 93/98/ЕИО. И в двата акта е съобразена разликата между отделните законодателни решения в държавите от Съюза, за да се прави опит за уеднаквяване на уредбата. Такъв опит би бил обречен на неуспех от самото начало, поради което и текстът относно закрилата на фотографиите в Директива 2006/116 /ЕО (чл. 6) възпроизвежда този на отменената Директива 93/98/ЕИО (чл. 6). Оригиналните фотографии се закрилят съгласно чл. 1 от Директива 2006/116 /ЕО. Същевременно на държавите са предоставени широки правомощия да определят обхвата на закрила, включително липсата на такава, по отношение на други неоригинални фотографии. Така, към уредбата на фотографията в правото на ЕС приложение намира критерият за **оригиналност** като единен нормативен наднационален критерий, позволяващ

²² В тези случаи срокът не може да е по-кратък от 50 години от края на календарната година на разрешеното публикуване или, ако такова разрешено публикуване не е направено в рамките на 50 г. от създаването на произведението, 50 години от края на календарната година на създаване.

²³ Извън хармонизацията остават неимуществените права. За хармонизацията на законодателството в областта на интелектуалната собственост в ЕС, вж. Ж. Драганов. *Интелектуална собственост и основни права в правото на ЕС*. София, ИК – УНСС, 2019.

разграничение на фотографското произведение, което се ползва от авторскоправна закрила, от всяка друга фотография. Същевременно правото на Съюза не ограничава страните да предоставят закрила и на неоригиналните фотографии. Самият стандарт за оригиналност остава въпрос на национално законодателство, но откриването или липсата му в дадена фотография се прилага при предоставяне на закрилата и определянето на нейния вид. Оригиналността не е точно дефинирана в международните актове или съюзното право, въпреки че е основно изискване за предоставяне на авторскоправна закрила²⁴. Практиката на Съда на ЕС възприема една фотография за оригинална, когато тя е собствено интелектуално творение, което отразява личността на автора, неговия свободен творчески избор при създаване на произведението²⁵.

В българската съдебна практика също се търси **творчеството**, възприемано като авторов отпечатък, вложена индивидуалност в произведението: „Законът допуска защита на всеки творчески продукт дори и той да почива на една и съща идея (която сама по себе си не е обект на защита – чл. 4 т. 2 ЗАПСП). Защитена обаче е интерпретацията на идеята“²⁶. В правото на ЕС оригиналността се отнася именно до това произведението да е резултат от творчеството на автора, респективно фотографа. **Така резултатът от творческата дейност по ЗАПСП и оригиналността по смисъла на Директивата се отнасят до едно и също нещо.** Съгласно българския закон фотографските произведения са обект на закрила тогава, когато отговарят на посочените в чл. 3, ал. 1 от ЗАПСП условия, едно от които е, те да са резултат от творческата дейност на физическо лице.

III. Закрила в отделните национални правни системи

Отделните правни системи прилагат различни критерии за оригиналност. Тя съществува и извън континенталната правна система в страните от англосаксонската, където традиционно се свързва с изискването произведението да произхожда от твореца, да не е копирано и да е резултат

²⁴ Срвн. T. Margoni. The digitization of cultural heritage: originality, derivative works and (non) original photographs. Institute for Information Law (IViR) – Faculty of Law University of Amsterdam, (2014), [online] https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2573104 [access 24.01.2026].

²⁵ Решение на Съда от 01.12.2011 г. по делото *Eva-Maria Painer v. Standard Verlags GmbH and Others*. Искане за преюдициално заключение: Търговски съд, Виена. [online] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A62010CJ0145> [access 25.01.2026]

²⁶ Решение № 260293 от 21.07.2023 г. по т. д. № 1600/2020 г. на Софийски градски съд.

от „потта на челото“ (sweat of the brow)²⁷ на автора. Самата оригиналност, независимо от различията в уредбата и различните критерии за определянето ѝ, по същността си означава произведението да е резултат от творчеството на автора, от неговата творческа дейност, която изключва копирането.

Основните правни разрешения при предоставяне на авторска закрила на фотографии могат да се обобщят на основата на наднационалния критерий за оригиналност (творчество):

– **Изискване за оригиналност.** Тук могат да бъдат изведени два отделни подхода. Първият, възприет в англосаксонската система, предоставя закрила на фотографиите само въз основа на тяхната оригиналност, без да се поставят други по-високи критерии. Вторият, възприет например във Франция, поставя допълнителни изисквания към оригиналната фотография, за да бъде годен обект на авторското право.

– **Закрила и на неоригинални фотографии** (такава е уредбата в Германия и Швеция). Фотографиите, които покриват изискванията за оригиналност, се закрилят като произведение на авторското право и се ползват със същата закрила като всички други авторски творби. Тези фотографии, които не покриват изискването за оригиналност, получават закрила посредством сродно на авторското право.

Това разделение е общо и не обхваща всички модалитети на разрешенията в отделните национални законодателства, но осигурява възможност за синтезирано представяне, чрез което да бъдат разгледани основните подходи при предоставянето на закрила на фотографии.

1. Изискване за оригиналност

Закрила на фотографии въз основа на тяхната оригиналност, без да се поставят други, по-високи критерии, откриваме в страни от англосаксонската правна система, като Обединеното кралство, САЩ и Канада. При определяне на критерия за оригиналност в съответната страна се разкриват различни нюанси. Върховният съд на Канада например разглежда оригиналността чрез доктрината за „потта на челото“. Тя е определена като работещ, но прекалено нисък критерий, но, от друга страна, творческият стандарт е възприет за твърде високо изискване²⁸. В правото на САЩ креативността е част от критерия за оригиналност и може да бъде изразена по различни начини в дадена фотография. Службата за авторски права на САЩ предоставя набор от инструкции, част от които

²⁷ Доктрина, присъща на страните от англосаксонската правна система, според която авторът получава права от простото усърдие по време на създаването, не се изисква значителна креативност.

²⁸ Срвн. Canadian Ltd. v. Law Society of Upper Canada, [online] <https://decisions.scc-csc.ca/scc-csc/scc-csc/en/item/2125/index.do> [access – 24.01.2026].

е и специална инструкция за фотографиите²⁹. В нея е посочено, че авторското право върху фотография закриля творческия избор на фотографа, изразен чрез подбора на обекта, разположението на камерата, ъгъла на заснемане и пр. За предоставяне на закрилата е достатъчен изразеният чрез създадената фотография креативен избор на автора. В Обединеното кралство оригиналността също е критерий за предоставяне на авторска закрила³⁰ и се тълкува като изискване произведението да е резултат от собственото творчество на автора и да показва минимално ниво на креативност, да не е копие.

Френското право поставя допълнителни изисквания към оригиналната фотография. Френските съдилища изискват липсата на „баналност“ и приемат, че единствено разположението на фотографския апарат не е достатъчно, за да обоснове оригиналния ѝ характер³¹. Това води до лишаване от закрила на фотографии, които не покриват посочените критерии³².

2. Закрила на неоригинални фотографии

Пример за предоставяне на такава закрила е уредбата в Германия и в Швеция. Фотографиите, отговарящи на изискването за оригиналност, получават закрила като произведения на авторското право, а възприетите за неоригинални – от сродно право.

В немското авторско право за неоригиналните фотографии не се поставят условия за творческа дейност, а се изисква само минимално интелектуално усилие или обикновено техническо умение. Достатъчно е фотографията да не е копие на друга, а минималните технически умения се покриват с простото създаване чрез заснемане. Закрилата на неоригиналните фотографии от сродното право се отличава от тази на оригиналните единствено по срока. Съгласно чл. 72, ал. 3 от немския Закон за

²⁹ В своя циркулярна Инструкция 42. Copyright Registration of Photographs (Circ. 42) [online] <https://www.copyright.gov/circs/> [access – 24.01.2026].

³⁰ Глава I, чл. 1, ал. 1, б. „а“ от английския Закон за авторското право, дизайна и патентите от 1988 г. закриля „оригинални литературни, драматични, музикални или художествени произведения“.

³¹ Вж. Решение № 06/15937 от 05.12.2007 г. на Апелативен съд, Париж, [online] <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000018632722> [access: 24.01.2026]. Делото е за снимки на принц Уилям и Кейт Мидълтън от ски-лифт. Съдът възприема, че фотографиите само възпроизвеждат „твърде банална сцена“, без да изразяват емоциите на фотографа или неговата професионална компетентност и нямат качеството оригиналност. Посочва се още, че единствено разположението на фотоапарата не е достатъчно, за да обоснове оригиналния характер.

³² Вж. Решение №10/10583 от 24.02.2012 г. на Апелативен съд – Париж, което постановява, че не се ползват от авторскоправна закрила процесните фотографии от спортно събитие. [online] <https://www.courdecassation.fr/decision/61631528e03efc4516bd2e79> [access: 24.01.2026].

авторското право и сродните му права³³ закрилата върху фотография продължава петдесет години от създаването, докато тази върху оригиналните фотографски произведения следва Директива 2006/116/ЕО и обхваща живота на фотографа и седемдесет години след смъртта му. Сходна е и уредбата в законодателството на Швеция, където фотографиите, които покриват изискването за оригиналност са закриляни с пълния срок на времетраене – приживе на фотографа и седемдесет години след неговата смърт, а тези които са неоригинални³⁴, с по-краткия петдесет годишен срок от създаването им.

IV. Закрила на фотографски произведения съгласно ЗАПСП

Уредбата на фотографските произведения се подчинява на общия режим по ЗАПСП. Българският законодател нито извежда отделни изисквания за фотографските творби, нито предвижда закрила чрез сродно право за тези фотографии, които не покриват условията за предоставяне на авторска закрила. Така, съобразно законовия текст, може да се определят характеристиките на закриляната фотография в българското право. Съгласно чл. 3, ал. 1 от ЗАПСП се определят **три изисквания към творческите резултати – да притежават качеството на произведение на литературата, изкуството и науката, да са резултат от творческата дейност на физическо лице, както и да са изразени в обективна форма**³⁵. Само при кумулативно наличие на трите предпоставки дадена фотография се закриля като обект на авторското право.

На първо място фотографията следва да е **произведение**³⁶ **на изкуството и/или науката**, изключва се възможността за отнасяне към литературните³⁷ творби. Те са произведения на словото, към които обективно фотографията не се причислява. Конкретното отнасяне към една от двете, или и към двете категории, не влияе на закрилата, предоставяна от Закона. Следователно релевантно е фотографията да е произведение на науката и/или изкуството. Всъщност разграничението служи за отделяне на тези групи произведения от всички останали, които не споделят

³³ Urheberrechtsgesetz – UrhG, приет на 09.09.1965 г. (Федерален законодателен вестник I, с. 1273).

³⁴ В правото на Швеция се прави разграничение между „фотографско произведение“ (fotografiskt verk) и „всяка друга фотография“ (fotografisk bild).

³⁵ Така, Ж. Драганов. *Обекти на интелектуалната собственост*. София, Сиби, 2016, с. 84 – 85.

³⁶ Думата „произведение“, използвана в българския закон, търпи критика в правната литература с оглед етимологията на думата, която подсказва непървичен характер, производност. – В: Е. Марков. Новото в Закона за авторското право и сродните му права. *Съвременна право*, 6 (1993), с. 23.

³⁷ Значението на думата „литература“ идва от латинското *lit(t)era* – буква.

техните характерни черти³⁸. Специфичните особености на фотографията в съответната област (наука и изкуство) излизат извън авторскоправните предели на изследването. Научната фотография разкрива свои собствени белези – техника и изисквания при заснемане, начин на фокусиране, използван обектив, дори самият обект на заснемане може да е специфичен за конкретния подвид научна фотография³⁹ и т.н. Съвкупността на тези елементи свидетелства за наличието или не на научна фотография и нейния конкретен вид. От друга страна, фотографията може да е произведение на изкуството, като няма пречка същевременно да представлява и фотографско произведение на науката. За правния аспект на въпроса е достатъчно да са изпълнени общите критерии по чл. 3, ал. 1 от ЗАПСП.

Фотографското произведение трябва да е резултат от **творческата дейност на физическо лице** и да не е налице механично контактено копиране, което изключва наличието на творчество. Творчеството, респективно оригиналността, могат да бъдат открити и в портретна фотография от типа на паспортните, стига чрез съответните похвати фотографът да е оставил своя индивидуален, личен отпечатък – избор на осветление, на обектив, на време на експозиция и пр.⁴⁰ Законът закриля единствено

³⁸ Отличителни са формата и съдържанието на произведенията на литературата, изкуството и науката. Въпреки голямото разнообразие и различните жанрове, във всяка група и за всеки вид творба има определени правила. Същевременно общоприетите правила, на които посочените произведения отговарят, са неписани, извлечени от съществуващите досега, като те постоянно се развиват, установяват се нови, допълват се и пр. – В: Л. Аврамов и В. Таджер. *Авторско право на Народна република България*. София, Наука и изкуство, 1965, с. 34.

³⁹ Фотографията в полза на науката (научна фотография) е предмет на учебни дисциплини и обхваща отделни раздели: микрофотография (фотографии, смалени до микроскопичен мащаб; част от приложението ѝ е свързано със съхранението в намален обем на микрофилми и микрофишове) и макрофотография (заснемане на изключително близки кадри на малки обекти, по този начин се разкриват техните детайли, които не са видими с невъоръжено око); фотографии с невидими лъчи (инфрачервена, ултравиолетова и ядрена фотография; рентгенография и гамаграфия); медицинска и съдебна фотография; подводна фотография (заснемане на изображения под водната повърхност на различни морски живот и подводни пейзажи чрез специализирано оборудване); астрофотография (заснемане на небесни обекти като звезди, планети и галактики чрез специализирано оборудване) и др. – В: Я. Кюркчиева. *Научна фотография, учебник за I и II курс на Техникума по полиграфия*. София, Техника, 1983.

⁴⁰ Противното становище застъпва А. Костов – срвн. А. Костов. Авторскоправен режим на фотографските произведения. *Собственост и право*, 7 (2008), с. 63 – 69, с. 63: „За отлика от дотук изброените, бих разграничил например една паспортна снимка, която според мен не би могла да бъде обект на авторското право поради липса на признака „художественост“. Творчеството не е обвързано с изискване за художествена стойност, респективно не може да бъде възприето съществуването на критерий за „художественост“ в българския закон, такъв ЗАПСП не поставя. Съответно – не може да се обосновава изключване от закрила само въз основа на вида към който фотографията

произведенията на човека, чието творчество не се обвързва с условия за дееспособност, естетика и художествена стойност. За създаването на фотографската творба е без значение дали фотографът разбира и желае настъпване на правните последици (придобиване на авторски права върху създаденото от него произведение)⁴¹. Самото творене не се поддава на регламентация. Противното би означавало да се зададат нормативни рамки на процес, който не може да бъде обхванат от тях. За него изначално значима и иманентно присъща е именно творческата свобода, с която се свързва създаването на произведението. Не всяка творческа дейност се увенчава с успех, понякога усилията на автора остават безплодни. Законът закриля само създаденото в следствие на творческата дейност фотографско произведение, изразено по какъвто и да е начин и в каквато и да е обективна форма. Важен за пораждаване на субективното право е юридическият факт на възникване на обекта на авторското право – фотографското произведение. Моментът, от който се поражда закрилата по ЗАПСП за фотографското произведение (а и за всяко друго закриляно авторско произведение), е създаването му. Не е необходимо нарочно волеизявление, за да възникне авторско право в полза на фотографа, то се поражда *ex lege*.

Що се отнася до **формата**, в която може да бъде изразена фотографската творба – **самата ѝ същност лимитира пределите на обективната форма на изразяване**. Фотографията не може да приеме устна форма, тя трябва да дава възможност да бъде сетивно възприета чрез конкретно сетиво – зрението на човека. Това обаче не означава непременно, че обективираната форма трябва да е свързана с конкретно непосредствено възприемане. Материалните носители могат да бъдат различни – фотографска лента, фотохартията или друг материал, а също и харддиск, флашпамет и т.н. От закрила се ползват и произведенията, поместени единствено в паметта на фотоапарата. Те могат да се възпроизведат и възприемат посредством използване на компютър, фотоапарат или друго техническо устройство. Следователно законовият текст „изразено по какъвто и да е начин и в каквато и да е обективна форма“ е ограничен с оглед естеството на фотографията и практическата невъзможност от изразяване в определени обективни форми.

Анализът на Закона разкрива характеристиките на закриляната съгласно българското авторско право фотография – **произведение, създадено от което и да е физическо лице (ирелевантна е дееспособността), резултат от творчество, закриляно без значение на художествената стойност, изразено по какъвто и да е начин, който позволява пряко и/или непряко/опосредено зрително възприемане и закрилено в каквато и да е материална, обективна форма**. Тези белези

се числи, без оглед на въведените от закона критерии за закрила и дали фотографията ги покрива или не.

⁴¹ Така, Драганов (2016), с. 91.

разкриват кои фотографии се закрилят като обект на българското авторското право. Съгласно ЗАПСП закриля няма да получат всички фотографии, а само тези, които отговарят на законово въведените критерии.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Фотографията се създава опосредено от техническо устройство, позволяващо заснемане. В първите години на фотографията именно механично-химичният процес⁴² е във фокуса на развитието ѝ: „Когато фотографията е отскорошна, първоначалният, може би доминиращ възглед е, че фотографът не е творец, а оператор на машина: взаимодействието на машината с природата е източникът на крайното фотографско изображение.“⁴³ Към момента на създаването на първите фотографии самият процес не предоставя свобода на творчеството – възможностите за неговата проява се разкриват с напредването на техниката, респективно с усъвършенстването на фотографския апарат. Това оказва влияние върху възприятието за фотографията, което се пренася и в нормативната рамка и предопределя особената ѝ, спрямо другите произведения, уредба. Обособяват се различни законодателни решения в националните правни системи, които намират отражение първо в международните актове, а в последствие и в правото на ЕС. Водещ в международната регламентацията на фотографията е националният режим, а уеднаквяването е ограничено до предвиден срок на минимално времетраене на закрилата, който е осезаемо по-кратък от общия.

Съюзното право също оставя режима на фотографиите на вътрешната уредба на страните и единствено въвежда обща продължителност на закрилата, но само за оригиналните фотографии. Въпрос на националното законодателство са основните принципи, върху които се изгражда закрилата и дали всички фотографии се ползват от нея (оригинални и неоригинални). Дори наднационалният критерий за оригиналност (творчество) не е еднозначно решен в отделните държави, независимо от изведените за него характеристики в правото на ЕС. Критерият за оригиналност остава въпрос на национална доктрина.

Българският ЗАПСП подвежда творбите на фотографията под общия режим, като някои норми свидетелстват за отчетени от законодателя специфики, които изискват изрична уредба⁴⁴. Не всяка фотография се

⁴² При използване на фотографски филм процесът е механично-химичен – с оглед заснемането с фотографски апарат и проявяването на лентата. При дигиталната фотография липсва необходимостта от химичен процес на проявяване.

⁴³ J. Hughes. The Photographer's Copyright – Photograph as Art, Photograph as Database. *Harvard Journal of Law and Technology*, 25 (2012), p. 343, [online] https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1931220 [access 24.01.2026].

⁴⁴ Например уреждането в законов текст, че авторското право върху произведение на фотографията, представляващо портретно изображение на друго лице, принадлежи на

ползва от авторскоправна закрила, необходимо е кумулативното изпълнение на изискванията по чл. 3, ал. 1 от ЗАПСП. Така, някои фотографии остават извън приложното поле на Закона. Преценката бива и въпрос на тълкуване в съдебната практика, което само по себе си създава риск от необоснован отказ на закрила. В тази връзка се поставя темата за ползите в ЗАПСП да бъде възприета уредба, позволяваща закрила чрез сродно на авторското право на фотографии, които не отговарят на изискванията по чл. 3, ал. 1 от ЗАПСП. Възможност за такова разрешение предоставя правото на ЕС, като отделни страни имат натрупана практика. Това решение преодолява лишаването от закрила на фотографии, без да се внасят промени в уредбата на закриляните фотографски произведения.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ

Hughes, J. The Photographer's Copyright – Photograph as Art, Photograph as Database. *Harvard Journal of Law and Technology*, 25 (2012), p. 343, [online] https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1931220.

Margoni, T. *The digitization of cultural heritage: originality, derivative works and (non) original photographs*. Institute for Information Law (IViR) – Faculty of Law University of Amsterdam, 2014, [online] https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2573104.

Newhall, V. *The history of photography*. Boston, New York, Toronto, Bulfinch Press/Little, Brown and Company, 1982.

Аврамов, Л., Таджер, В. *Авторско право на Народна република България*. София, Наука и изкуство, 1965 (Avramov, L. i Tadzher, V. *Avtorsko pravo na Narodna republika Bulgaria*. Sofia, Nauka i izkustvo, 1965).

Драганов, Ж. *Интелектуална собственост и основни права в правото на ЕС*. София, ИК – УНСС, 2019 (Draganov, Zh. *Intelektualna sobstvenost i osnovni prava v pravoto na ES*. ИК – UNSS, 2019).

Драганов, Ж. *Обекти на интелектуалната собственост*. София, Сиби, 2016 (Draganov, Zh. *Obekti na intelektualnata sobstvenost*. Sofia, Sibi, 2016).

Костов, А. Авторскоправен режим на фотографските произведения. *Собственост и право*, 7 (2008), с. 63 – 69 (Kostov, A. *Avtorskopraven rezhim na fotografските произведения*. *Sobstvenost i pravo*, 7 (2008), s. 63 – 69).

Кюркчиева, Я. *Научна фотография, учебник за I и II курс на Техникума по полиграфия*. София, Техника, 1983 (Kyurkchieva, Ya. *Nauchna*

фотографа (чл. 13, ал. 1 от ЗАПСП). Несъмнено текстът е с оглед на необходимостта да бъде законово закрепено правото на създателя на произведението, като превенция на евентуални спорове за авторство.

fotografia, uchebник za I i II kurs na Tehnikuma po poligrafia. Sofia, Tehnika, 1983).

Марков, Е. Новото в Закона за авторското право и сродните му права. *Съвременно право*, 6 (1993), с. 23 (Markov, E. Novoto v Zakona za avtorskoto pravo i srodnite mu prava. *Savremennno pravo*, 6 (1993), s. 23).